

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXXII. Regula decima-tertia: ne quidem licitum est, saltem in
materia legis divinæ & naturalis, probabiliorem sequi opinionem licito,
quando probabilioratis ipsius non est tanta, ut abstergat ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

nis qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo; non idem tamen excusabiles fuerunt.

952 3°. sua cuique opinio probabilior videtur. Non licet tamen suam cuique opinionem sequi. Alias & Tyrannis, Apostolorum & Martyrum interfectores, & Cananais suam licuisset opinionem sequi, de idolis adorandis, deque filiis suis iis immolandis; sicut & Calcutanis de adulterio, Germanis de furto licito, &c.

953 4°. S. Simeon Stylites probabilis existimavit, non esse dæmonem, sed Christum, vel Angelum lucis, qui sibi apparebat; ipsi tamen credendo, culpabilis fuit. Et multo magis Valens Monachus, qui dæmonem sub figura Christi sibi apparentem, pro Christo adoravit, tamen non adorasset, si probabilis existimasset, diabolum esse, non Christum. Et idem est de tot aliis, valde alioqui piis, à dæmone pariter illulis, ut ibidem ostensum est.

954 5°. plerumque contingit, quod distortus hominis, alias non mediocriter docti affectus, v. g. desiderium hominibus placendi, vel famam, laudemque commodi Doctoris acquirendi, distortum in ipso causet iudicium, quo probabilis existimat licitum, quod alias illicitum iudicaret. Distortum verò iudicium, ex distorto causarum affectu, quamlibet probabilis videatur, imò tamen certum videretur, à peccato non excusat, uti manifestè cernitur in distortis iudiciis illis Judæorum, Tyrannorum, Gentilium, ex distorto eorum affectu, culpabilique cæcitate provenientibus.

955 6°. plerumque etiam debita ad veritatem cognoscendam pro rei qualitate non adhibetur diligentia, vel non adhibetur debita regula, ut dum Casuista moralia dogmata sua (maximè jus divinum concernentia) non depromunt ex Scriptura, traditione, vel sanctorum Patrum doctrina, sed ex sola ratione humana antecedente; adeoque ex regula nimis erratica, & suspecta; insufficiente proinde ad securitatem conscientia, sicut & ad fundandum iudicium irreprehensibile. Cujusmodi etiam iudicium esse non potest Casuistarum illorum, qui à generalibus divina Scripturae sententiis, vel SS. Patrum documentis excipiunt, vel ea glossant ex propria præsumptione, solâ humanâ ratione. Et idem est de illis, qui nimiam sibi arrogam licentiam quaestiones morales de suo definiendi, Majoribusque incognitos peccatorum excusandorum prætextus committendi; vel Ethicæ suam derivant ex corruptis fontibus, vel radicibus (cujusmodi sunt sex radices, quas Prolegomeno I. c. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. demonstravimus esse radices laxioris Ethicæ) vel ex Authoribus, quos Prolegomeno 3. c. 10. probavimus in morali doctrina merito esse suspectos; eò quod doctrina moralis ipsorum magis sit ad inventionem novæ, quam traditionis antiquæ, magisque fundata in liberiori usu,

præfidentiaque malefudæ rationis humanæ, quam in evangelica simplicitate, germanisque fontibus Moralis Christianæ. Ad hoc verò ut inculpatus sit usus opinionis probabilioris, ipsa debet esse irreprehensibiliter formata. Cum irreprehensibilis esse nequeat, qui agit ex iudicio reprehensibili. Nequit autem irreprehensibiliter esse formata, si debita ad inveniendam veritatem adhibita non fuerit diligentia, vel ad prudenter iudicandum adhibita non fuerit regula, nec germani fontes consulti, sed vel corrupti, vel suspecti. Quemadmodum enim distortus affectus, sic distorta regula, distortum causat iudicium, & suspecta suspectum, insegurumque.

CAPUT LXXXII.

Regula decima-tertia: ne quidem licitum est, saltem in materia legis divina & naturalis, probabilioris sequi opinionem de licito, quando probabilioritas ipsius non est tanta, ut abstergat probabile periculum violanda legis. Quod non abstergit, quamvis opinio de illicito retinere cognoscitur aliquid vera probabilioritas, quamlibet tenuis, in cuius praxi nullum sit periculum.

SECTIO I.

Proferuntur Authores gravissimi, ex quibus Regula ista desumpta est.

Regulam istam esse S. Thomæ, S. Bonaventuræ, S. Raymundi, Joannis Sarisberiensis, S. Antonini, venerabiliumque Patrum, Bartholomæi à Martyribus, & Ludovici Granatensis, infra apparebit. Esse etiam Scoti, doctissimi Charlasius ostendit in disp. Theol. de opin. delect. c. 24. Estque insuper Adriani VI. quodlib. q. 2. in 1. q. cum argumentis, ubi refutans Gersonem, existimantem omnem hæsitacionem, formidinem, seu dubitationem esse scrupulum (quod profectò Gerson nunquam censuit de dubitatione propriè dicta, sed de sola formidine assensum firmum impediende) docet cum S. Thoma (capite sequenti proferendo) non esse licitum sequi opinionem, etiam probabilioris, conjunctam cum formidine, seu dubitatione impropiè dicta, orta, non ex scrupulo, sed ex probabili fundamento, cum probabili proinde periculo violandi divinam legem, per praxim illius opinionis: *Manifestè videtur (inquit) quòd juxta B. Thomam sententiam, quamvis magis credat, vel estimet, partem quam sequitur esse veram, si nihilominus propter contrariam opinionem aliquà dubitatione moveatur, non licet ei, propter discrimen, hoc operari, supposito etiam quòd nullum sit discrimen ex parte rei, sed veritas.* Quod postquam probavit exemplo Medici, cui non licet uti medicamento probabiliter periculoso (licet probabilis videatur profuturum) dum suppetit cer-

ed tutum : sic concludit. *Quod si hoc periculum minus verisimile reprobamus in Medico quoad mortem corporis ; longè magis repudiandum est consimile periculum mortis animæ.*

957 Adstipulantur etiam Gabriel , Almainus , Cajetanus , Aurea Armilla , Bellarminus , &c. præter Recentiores Sinnichium , Sanbovium , Vincentium , Baronem , Contensonum , Charlasium , &c. Gabriel namque in 4. dist. 15. q. 8. a. 3. dub. 2. in 2. probat. *in via (inquit) salutis relinquere certum , & eligere incertum (prout fit in casu nostro) est amare suum periculum. Qui verò amat periculum , in illo peribit.*

958 Almainus opusc. mor. c. 13. censet , solam ignorantiam invincibilem excusare eum , qui sequitur opinionem falsam , seu dictamini legis æternæ dissentaneam : *Ut aliquis actus sit valus moraliter , requiritur & sufficit , quod sit difformis dictamini , quod si inesset , esset verum , & non haberetur ignorantia invincibilis ; quæ profectò non habetur , ubi habetur probabilis cognitio contrarietatis.*

959 Cajetanus in Sum. verbo opinio , de quacunque opinione docet quòd *in operandis , nisi partem tutiorem eligendo , non licet opinionem cuiuscunque assumere ut regulam operis.* Cujus hanc reddit rationem , etiam in probabiliori opinione militantem : *Quoniam eo ipso quo operatio regulanda committitur opinioni , committitur regula ambigua. Quia opinio omnis ambigua est : utpote cum formidine alterius partis. Et quia præsupponitur quòd non eligatur tutior pars , consequens est ut operatio committatur regula ambigua ad casum peccati , ac per hoc exponatur periculo peccandi. Quod constat esse illicitum. Et si de peccato mortali agitur , constat esse peccatum mortale facere sciens operationem dubiam (id est incertam , & ambiguam , seu factam cum formidine ne sit peccatum , prout contextus ipse declarat) an sit mortalis.*

960 In hoc etiam sensu locuti sunt veteres plerique Scriptores , cum docent , eligendam in dubiis partem tutiorem , nisi expressè aliud significant , v. g. Author Aureæ Armillæ verbo opinio , cum dicit , quod *in operandis ubi sunt opiniones (sive magis , sive minus probabiles ; generaliter enim loquitur) semper tutior pars est eligenda , ne quis exponat se periculo ambiguitatis , & consequenter peccandi.* Quæ ratio procedit , etiam dum opinio minus tuta probabilior est. Bellarmini verba num. 975. exhibebuntur.

SECTIO II.

Proferuntur argumenta ex Scriptura , pro asserta Regula.

961 **P**ROBATUR itaque asserta Regula 1°. quia nullibi Scriptura , Canones , aut Patres , tutum id asserunt , quod probabilius apparet licitum , dum probabiliter cognoscitur illicitum , maxime si probabiliter cognoscatur legi

æternæ dissonum. Imò Scriptura significat contrarium. Primò , dum Eccli. 3. dicit : *Qui amat periculum , in illo peribit.* Amat enim probabile periculum violandæ legis æternæ , adedque peccandi (peccatum namque est dictum , factum , vel concupitum contra legem æternam) qui sine necessitate exponit se ambiguitati opinionis probabilioris de licito. Cum probabilioritas ista periculum illud non abstergat. Si namque opinio probabilior falsa sit , id est si lex æterna reverà prohibeat actionem , quam opinio probabilior dicit non esse prohibitam , legis æternæ obligatio per istam probabilioritatem urgere non desinit ; urget enim indispensabiliter. Cumque obligatio illius deleri vel suspendi nequeat per ullam , etiam divinam dispensationem (uti docetur in materia de legibus) multò ergo minus per humanam ullam probabilitatem.

Secundò , dum ibid. c. 27. dicit : *Ante omnia opera verbum verax præcedat te , & ante omnem actum consilium stabile.* Ibi namque declarat , nihil licitè & prudenter fieri sine verbo , id est iudicio , vero & firmo , seu certo quòd id quod fit , non sit contra legem æternam. Igitur ad actum licitum & prudentem , secundum Scripturam , necesse est ut illum præcedat , sive dirigat iudicium verum , seu legi æternæ consentaneum , quòdque iudicium istud conjunctum non sit cum hesitatione seu formidine , ne sit dissentaneum. Cum quæ non potest non esse conjunctum , dum agentis probabile est , actum illum lege æternà esse prohibitum.

Tertiò , dum Tob. 4. Matth. 7. & Luc. 6. 963 dicit , non faciendum alteri , quod nolumus nobis fieri. Hæc quippe regulà , secundum Augustinum , non solum docemur quid proximo , sed & quid Deo debeamus. Igitur hæc regulà Deo facere prohibemur , quod nobis à subditis nostris fieri nolumus. Atqui nolumus à subditis nostris ea fieri , quæ à nobis prohibita esse probabiliter cognoscunt , tamen prohibita non esse probabilius ipsi putent. Ergo regulà istà simile quid Deo facere prohibemur.

Quartò , cum docet , Deum summè & super omnia , & summè non amat , qui summè non amat ejus voluntatem , seu legem. Nullus autem summè amat Dei legem , nisi qui summè cavet ejus violationem. Hanc verò summè non cavet , qui , sine necessitate , id agit , quo cognoscit Dei legem probabiliter violari.

Deinde Deum summè non amat , qui voluntariè exponit se probabili periculo ipsum perdendi ; sicut patet summè non amat filium , dum voluntariè exponit se probabili periculo perdendi eum. Voluntariè autem exponit se probabili periculo perdendi Deum , qui voluntariè exponit se probabili periculo peccandi. Cum per peccatum Deus amittatur.

Denique Deum super omnia non amat , qui se plusquam Deum amat ; se verò plusquam

quàm Deum amare convincitur, qui libertatem suam carnalem plusquàm Dei legem amat. Quod profectò facit, qui quis magis cavet præjudicium carnalis suæ libertatis, quàm divinæ legis; qui quis proinde magis cavet suam lædere libertatem, quàm Dei legem, quasi cum Deo disputando, libertatemque suam contra Dei legem defendendo, quando cumque nihil in Scriptura, Traditione, vel ratione manifestum occurrit pro Dei lege, etiam si nihil etiam inde manifestum occurrat pro libertate. Cum Deo autem disputare velle, stultum esse dicit D. Bonaventura de profectu Relig. l. 2. c. 41. & multò stultius contendere, quòd divinæ legis obligatio non vigeat, nisi id manifestum sit; tua verò libertas vigeat, dum id non est manifestum. Quam probabilistaram dementiam Chastellus ubi sup. c. 23. deplorat, dicens: „Proh dolor! si quid hominum cupiditatibus favet, nisi expressè damnetur in Scripturis, aut communi consensu SS. Patrum, vel manifesto Ecclesiæ judicio, mordicus retinetur, nequa scilicet fiat injuria corruptæ, ob eamque causam ferè servæ naturæ libertati; quæ verò ad observandam legem divinam conducunt, nisi clarè in sacris illis fontibus tamquam præcepta tradantur, in numero consiliorum reponuntur. Sed hæc ratio illorum est, qui seipso plusquàm Deum amant, aut se nimium amantibus extra modum indulgent. Ita ille.

967 Quintò, id ipsum Scriptura satis declarat dum Pl. 118. dicit: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis, id est religiosissimè, & cum maxima sollicitudine, ne quid contra divina mandata fiat. Declarat proinde, Deum mandare, ut religiosissimè, & maxima cum sollicitudine, caveamus periculum probabile iis contraveniendi, dum manifesta non sunt. Quemadmodum enim religiosissimè, & maxima cum sollicitudine non custodit mandata Regis, patris, vel heri, qui religiosissimè, & maxima cum sollicitudine non cavet probabile periculum iis contraveniendi; ita similiter, &c.*

968 Sextò, cum dicit Proverb. 14. *Est via quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducunt ad mortem, animæ utique.* Hoc enim non dicit de via quæ manifestè cognoscitur eò deducere (talis namque non videtur homini justa) sed quæ eò deducere vel non cognoscitur, vel cognoscitur solum probabiliter deducere, probabilius autem existimatur non deducere; ac per consequens probabilius videtur homini justa & recta.

SECTIO III.

Proferuntur argumenta ex Patribus, sacrisque Canonibus.

969 Septimò asserta Regula probatur iis Patrum testimonius, quibus cap. 17. ostensum est, non solum in dubiis propriè dictis, sed & in incertis & ambiguis quibuscumque, eligendam viam tutiorem, dum utraque non est tuta, certamque incertæ esse præferendam. Hoc est enim quod Augustinus manifestè tradit, dum generalitèr pronuntiat, *tene certum, di-*

mitte incertum. Dum etiam docet, hominem graviter peccare *in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo, quòd certis incertis præponit*, l. 1. de Baptismo contra Donatist. inde probans, quòd accipere baptismum (licet validum) in Parte Donati, si incertum est esse peccatum; certum esse peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum. Manifestè ergo Augustinus docet, certò peccare eum, qui non abstinere ab actu, quem probabilius existimat non esse peccatum, probabile tamen existimans esse peccatum, dum certus est non esse peccatum abstinere. Quoniam iste certis incertis præponit, faciendo actum, quem certus non est non esse peccatum; ubi actum omitendo, certus esset in omissione illa non esse peccatum.

Idem à fortiori probant testimonia Tertuliani, Nazianzeni, Lactantii, Augustini, Felicis III. Gregorii Magni, & Bernardi, cap. seq. proferenda. Probant enim nullam humanam opinionem falsam, ne eam quidem quæ videtur moralitèr certa, à peccato contra legem æternam excusare facientem contra eam. Ut enim Lactantius ait, *in æternum stultitia pœna subeunda est ei, quem opinio falsa deceperit.* Quod & Pauli exemplum videtur evincere: utpote qui non putabat se probabiliorè, sed & sibi certam de licito opinionem sequi, dum Christianos persequebatur. Nam, ut constat ex Act. 26. 9. ad id se credebatur obligatum zelo defendendæ legis Mosaicæ, innumeris miraculis confirmatæ, quam Christi doctrinam violatam firmitèr existimabat, fundatus in consensu ferè unânimi omnium ferè Doctorum, Sacerdotum, Scribarum, & Phariseorum sui temporis: à peccato tamen certissimè non fuit immunis, ut ipsemet testatur, licet misericordiam consecutus fuerit, quia ignorans fecit.

Id ipsum denique varii probant Canones, 971 in quibus Summi Pontifices viam tutiorem in dubiis eligendam esse declarant. Neque dubii nomine solam animi, neutram in partem inclinantis, suspensionem intelligunt, sed dubium accipiunt pro incerto, ita ut in dubiis idem sit quod in incertis, in obscuris, in ambiguis, &c. Patebit hoc ponderanti varios Canones c. 16. allegatos, v. g. c. *juvenis* de sponsalibus. in quo cum juvenis quidam puellam nondum septennem, probabilius proinde nondum viripotentem, & idèd probabilius invalidè duxisset, & postea consobrinam ipsius accepisset: quia tamen certum non erat per copulam cum prima (quam fortè attentaverat) non contraxisse affinitatem cum secunda; non obstante majori in contrarium probabilitate (fundatà in eo quòd rarum sit copulam perfici posse cum puella nondum septenni) non obstante etiam majori probabilitate nullitatis primorum sponsalium, & legitimitatis secundorum: quia tamen in his quæ dubia (id est incerta) sunt, quod certius existimamus, tenere debemus, id est id, in quo certius est, nullum fore peccatum, Eugenius III. jubet consobrinam à juvene illo separari.

972 Similiter in cap. *ad audientiam* de homic. volunt. & casual. cum Presbyter quidam, corrigere volens quempiam de familia sua, ipsum percussisset cingulo quo cingi solebat, elapsoque improvise è vagina (cingulo adhærente) cultello vulnerasset; tamen percussus à vulnere convaluisset: quia tamen superveniente aliâ graviori infirmitate decesserat, incertumque erat, an non ex vulnere, seu occasione illius, Clemens III. declaravit, Presbyterum illum à sacrorum Ordinum ministerio abstinere debere, tamquam irregularem; eò quòd (inquit) in dubiis semitam debemus eligere tutiorem. Nec tamen casus iste, casus erat dubii propriè, sed impropriè dicti: cum longè probabilius esset, familiarem illum ex vulnere non decessisse, nec Presbyterum irregularitatem ex homicidio voluntario contraxisse. Primò, quia non voluerat vulnerare, sed corrigere. Secundò, quia inimicum non percusserat, sed amicum, seu familiarem. Tertio, non ense, nec fuste, sed cingulo, quo cingi solebat. Quarto, quia cultellus ex eo fortuito, atque ex improvise, non consultò dilapsus fuerat. Quintò, quia gravior non vulneraverat, sed aliquantum. Sextò, quia percussus convaluerat à vulnere, nec decesserat, nisi superveniente aliâ graviori infirmitate. Quia tamen per majorem illam pro Presbytero probabilitatem non abstergebatur omnis probabilitas in contrarium, nec per consequens probabile periculum, Pontifex in eo incerto sequendam censuit regulam juris naturalis, de sequenda in dubiis via tutiore; ideòque voluit ut Presbyter ille se gereret, ut irregularem, à ministerio sacrorum Ordinum abstinendo, solùm factâ ipsi indulgentiâ, seu dispensatione pro ministerio Ordinum Minorum. Regulam proinde illam juris naturalis, *in dubiis semitam eligere debemus tutiorem*, non intellexit de solo dubio strictè, sed latè accepto pro incerto. Quo etiam modo eam intellexit cap. *significasti* 2. de homicid. uti patet ex eo quòd casum dubium explicet per eum, in quo *magnum* (id est probabile) *periculum* timeatur, eò quòd constaret de percussione, constare autem non posset, quòd percussio lethalis non fuisset.

973 Rursus in Clement. *exivi* de verb. signific. cum controverteretur, an FF. Minores sub mortali tenerentur ad omnia, quæ in Regula exprimuntur sub verbo imperativi modi, nec deesset probabilitas magna pro minori obligatione, Clemens V. attendens quòd, secundum Regulam juris naturalis, *in his que anima salutem respiciunt*, dum veritas pro alterutra parte ad liquidum non apparet, *ad evitandos graves remorsus conscientie, pars securior est tenenda* (quæ profectò regula in omni procedit incerto, non in solo casu propriè & strictè dubio) pro majori pronuntiavit obligatione. Et hinc glossa verbo *item quia* generatim infert, quòd in casibus hinc inde controversis inter Doctores, qui animæ salutem respiciunt, pars

securior tenenda est, 68. dist. *Presbyter. de sponsalibus, juvenis* not. de scrut. in ord. faciend. cap. un. in glossa fin. In qua sic habetur: *Hoc generale est, ut ubi periculum anima vertitur, presumatur in deteriorem partem. Quia licet videatur deterior, tamen melior & tutior est* (etiam dum opposita est probabilior) & ideò etiam benignior, uti demonstravimus Prolegomeno 1. c. 9. Imò sola est tuta, ubi eam sequendo nullum est periculum; sequendo verò oppositam, periculum est violandi legem æternam, uti videbitur cap. seq.

S E C T I O IV.

Eadem Regula probatur multiplici ratione Theologicâ.

Plures pro ea rationes deduximus §. 2. quas roborare & illustrare lubet rationibus sequentibus.

Prima est illa, ad quam, velut juris naturalis regulam, Summi Pontifices atenderunt in Canonibus relatis, quia scilicet in casibus ambiguis, seu incertis, & hinc inde probabiliter controversis, qui animæ salutem respiciunt, ad evitandum salutis periculum, eâ pars sequenda est, quæ à periculo est libera, cavendaque non libera: utpote eo ipso deterior, quo non tuta; & eo ipso non tuta, quo à probabili periculo non libera; & eo ipso à probabili periculo non libera, quo sic probabilior, ut oppositæ sententiæ probabilitatem non tollat. Probabile namque salutis periculum sollicitissimè esse cavendum, prudentia & ratio christiana, imò & ratio naturalis docet. Nam quòd bonum aliquod est majus, eò sollicitius cavendum est illius amittendi periculum. Atqui Deus (in cujus possessione posita est salus nostra) bonum est infinitum, bonorumque omnium maximum. Sollicitissimè ergo cavendum est ipsius amittendi periculum; sollicitissimè proinde cavendum periculum peccati, per quod tantum bonum amittitur. Sollicitissimè verò periculum istud non cavet, qui probabile ipsius committendi periculum voluntariè, sive nullâ necessitate coactus, subit. Quod profectò subit, qui, potens inire viam ab eo periculo tutam, voluntariè inire non tutam. Quemadmodum viator voluntariè subit probabile periculum incidendi in latrones, qui, potens inire viam à periculo latronum tutam, voluntariè incedit per non tutam. Et Medicus voluntariè exponit infirmum probabili periculo mortis, qui, potens ipsi succurrere per medicamentum certum, sive à probabili mortis periculo tutum, voluntariè ipsi applicat non tutum, periculoque (licet minus probabili) obnoxium, ut rectè Adrianus VI. supra num. 956.

Exponuntur quidem interdum res pretiosæ probabili periculo; sed tum demum prudenter, cum inde pari probabilitate speratur bonum majus, vel saltem æquale. Atqui nullum spera-

esperari potest bonum majus, nec æquale Deo, summo bono nostro. Pro nullo ergo alio bono sperato prudentia permittit exponere se periculo amittendi Deum; imò dicat, cætera bona omnia dimittenda potius, quam periculum istud, etiam minus probabile, subeundum. Et hinc sapienter Bellarminus in opusculo, seu epistola ad nepotem suum, Episcopum Theanensem, monet, quòd *siquis velit in tuto salutem suam collocare, is omnino debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid multis Probabilitate, vel Probabilitate, hoc tempore dicant, aut faciant. Et si rei certitudo non possit ad liquidum apparere (uti non potest in casibus hinc inde æqualiter, vel inæqualiter probabilibus) debet omnino (nota bene) tutiorem partem sequi (quæ est ipsissima regula nostra) & nullâ ratione, nullis imperio, nullâ utilitate temporali propensione, ad minus tutam (id est à probabili periculo peccati non liberam) declinare. Agitur enim de summa re, cum de salute æterna tractatur; & facillimum est conscientiam errantem aliorum exemplo inducere, & eo modo, conscientia non remordente, ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.*

976 Secunda ratio: nullus auderet sapientissimum istud Bellarmini monitum non sequi in articulo mortis; nullus non doleret secutum se non esse, cum steterit ante tribunal tremendi Judicis. Atqui faciendum non est in vita, quod nullus facere auderet in articulo mortis. In quolibet ergo negotio agendo in vita, ubi periculum animæ vertitur, non oportet facere, quod in articulo mortis non auderemus facere, vel coram tremendo Judice doleremus nos fecisse. Hoc est enim quod vehementer inculcat magnum Ecclesiæ lumen, illustreque sacri Ordinis Prædicatorum ornamentum; Bartholomæus à Martyribus, Archiepiscopus Bracarensis, miraculis clarus, in compendio vitæ spiritualis (per venerabilem P. Ludovicum Granatensem typis consignato, plurimumque collaudato) p. 1. cap. 7. hæc verbis: *In quolibet negotio agendo, si incertus sis, quid potius eligas, antequam statuas quid agendum sit, prius considera, quid... acturus esses, si instaret tunc hora mortis. Item cogita quid mallet egisse, cum steteris in die judicii coram Domino; & illud age. Si dubites adhuc, elige illud quod natura tua ac affectionibus molestius est, & magis adversatur, ut fecerunt Sancti, cum Psalmista verbo & opere dicentes: „Propter verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras. „ Et hinc, sive ex postremis verbis Bartholomæi à Martyribus desumitur*

977 Tertia ratio: quia in obscuris & incertis, ubi vertitur periculum æternitatis, illud ex duobus oppositis, quod corruptæ naturæ nostræ libertati & propensione adversatur, præferendum est ei, quod ipsi non adversatur, si illud certò consentaneum sit legi; non istud. Si enim id quod ipsi non adversatur certò non

Tom. I.

fit consentaneum divinæ legi, suspectum nobis esse debet; eo quòd *corruptæ voluntatis nostræ propensio auctoritatem virtutis ut plurimum querat, & quòd malum est, bonum, aut bono proximum esse suadeat*, ut Sancti docent, signanter Augustinus serm. 12. de temp. Propterea ergo iidem Sancti, vehementer metuentes; ne ipsos opinio verisimilis corruptæ libertatis amica falleret, tenebrasque alicujus erroris offunderet; & tenebras offundendo, in ea quæ agenda non sunt præcipitaret; ad id cavendum, elegerunt potius vias duras, id est corruptæ voluntatis propensione molestas, quam ei consentaneas. Per consequens potius secuti sunt, sequendaque docuerunt, opiniones faventes legi contra libertatem, quam faventes libertati contra legem: utpote in incerto contrariarum opinionum, sive æqualiter, sive inæqualiter probabilium, non solum tutiores, sed solas tutas, nec solum oppositis benigniores, sed solas verè benignas; eò quòd conciliatrices sint, tutrices & allecutorices veræ libertatis nostræ, quæ non est libertas carnalis, sed spiritalis; Libertas utique à peccato; carnali servæ naturæ nostræ libertati haud dubie secundum ordinem amoris præferenda. Relegatur Proleg. 1. ubi c. 9. pluribus argumentis demonstravimus, ejusmodi opiniones verè esse mites & benignas: quia ampliant, non coarctant veram Christiani hominis libertatem; nec austeræ & severæ sunt, nisi respectivè ad hominem carnalem, quæ sua sunt quærentem, non quæ Jesu Christi, & conducentia ad cupiditatem, non ad charitatem. Quam etiam ob causam Eccles. 12. Scriptum est: *Verba Sapientum, ut stimuli*: quia animale hominem pungunt, & molesta sunt propensione corruptæ naturæ nostræ. Si enim sermo non pungit, non ungit. Et ideò Salvator Apostolis dicendo, *Vos estis sal terra*, ipsos non simplices Doctores esse dicit, sed *severos*, ait Chryostomus hom. 15. in Matth. severos utique homini mundano & animali, sed verè benignos homini Christiano & spiritali. Et ideò *hoc est mirabile* (prosequitur Chryostomus) *quòd non adulantes, neque palpanes, sive non docentes consentanea propensione corruptæ naturæ nostræ, sed ex adverso, salis instar urentes, per fructus uberrimos, quos protulerunt, se tam desiderabiles reddiderunt.* Denique propter eandem causam Salvator ibidem v. 25. dicit: *Esto consensuens adversario tuo* (divinæ scilicet legi, potius quam carnali tuæ libertati) *ne forte tradat te Judici.... & in carcerem mittaris.* Ne enim peccemus, probabilivè periculo peccandi, Judicemque proinde animarum nostrarum offendendi nos exponamus, *adversarius est voluntatis tuæ sermo*, sive *lex Dei*, ait Augustinus serm. 1. de verb. Dom. c. 3. Nec durus adversarius, sed verè benignus; prosequitur enim: *O quam bonus adversarius! quam utilis adversarius! non queris voluntatem nostram, sed militatem. Adversarius est nobis, quamvis*

Xxx

sumus & ipsi nobis.... consentiendo ergo adversario tuo in fuga peccati, periculoque ipsius, dic mihi quid perdidisti? Non solum nihil perdidisti, sed & teipsum, qui (alioqui) perieras, invenisti.

Itis ergo de causis, in supradicta opinionum contrarietate, ne peccemus, probabiliter peccandi periculo nos exponamus, tam favorabili spiritualis libertatis nostrae amico (licet carnalis libertatis adversario) non isti carnali libertati consentendum, docet lex Dei, docent Canones supra relati, docent scriptis & exemplis suis Sancti, docet communis sensus sapientum in timore Domini, qui animarum salutem, Deique honorem omnibus commodis temporalibus anteponunt. Hoc est ergo quod facere nos oportet. *Ecce enim coram Deo, quem huius verbi in extremo examine testem invoco (ait Joannes Satisberienis, sancti Thomae Cantuariensis discipulus, postea Carnotensis Episcopus, l. 1. epist. 157. inter epistolas istius sancti Martyris, per Christianum Lupum Doctorem Lovaniensem editas) tota spiritus libertate, & fide illi tamquam Patri promissa & debita, respondeo, quod in omni ardua dubietate (quae tunc ardua est, quando in contrarietate opinionum hinc inde probabilium, veritas ad liquidum non elucescit) censeo faciendum: scilicet ut primo omnium queramus & sequamur quod super hoc lex divina praescripsit. Quae si nihil certi exprimit, recurramus ad Canones, & exempla Sanctorum. Ubi si nihil certum occurrit, tandem explorentur ingenia & consilia sapientum in timore Domini; illique, seu pauciores, seu plures sint, ceteris preferantur, qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt. Nullus enim salubriter incedit, lege Dei, quae omnibus est certissima forma vivendi, neglecta. Et qui Parrum vestigia detrectat imitari, ad consortium regni, quo illi gaudent, intrare non poterit.*

978 Quarta ratio: unica via, quae ad vitam aeternam, est observantia divinae legis. Si enim vis ad vitam ingredi, serva mandata. Matth. 19. Cum igitur maxime referat ad terminum illum pervenire, diligentissime cavendum est, ne a via aberretur. Prudens ergo haberi nequit, sed demens, imò dementissimus, qui, viam certam & tutam relinquens, incertam & non tutam ingreditur; opinionem utique relinquendo, quae certissime ab observantia divinae legis non abducit, eique oppositam praeferendo ac sequendo, quae ab ea probabiliter aberrare facit.

979 Si dicas, quod Authores graviores sequendo, à lege Dei non aberrabit formaliter, sed materialiter dumtaxat. Contra: à lege Dei formaliter aberrat, quisquis voluntarie aberrat, nec se aberrare invincibiliter ignorat. Talis autem voluntarie & sine ignorantia invincibili aberrat, uti manifestum erit ex dicendis num. 980. & seqq. Et quem habet vadem, ipsum assecurantem à formali errore? Non Authores illos, quos vocas graviores: tum quia

cæci sunt, si à veritate deviant, uti deviare supponuntur. *Cæcus autem si cæco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.* Matth. 15. Tum quia Authores illi potestatem non habent super legem Dei, faciendi utique quod lex Dei formaliter non obliget sequaces opinionis ipsorum, quos alioqui obligaret. Alias potestatem haberent super Deum ipsum.

Quinta ratio, quae superiores rationes firmantur, & Probabilioristarum ad eas responsiones infirmantur, est quia nullus Doctor Catholicus ad actum formaliter malum & peccaminosum plusquam tria requirit. Primum, ut per eum lex Dei violetur. Secundum, ut actus sit voluntarius ac liber, non necessarius. Tertium, ut fiat cum cognitione malitiae, seu contrarietatis ad Dei legem, saltem tali, ut hæc invincibiliter non ignoretur. Sed nihil horum desideratur in eo qui sine necessitate facit aliquid contra Dei legem, probabiliter existimans non esse contra Dei legem, cognoscens tamen probabiliter esse contra eam (revera enim violat Dei legem, atque id quod facit, necessario non facit, sed voluntarie & liberè, & cum tali cognitione malitiae, ut hæc invincibiliter non ignoretur; neque enim invincibilis ignorantia malitiae stat cum cognitione probabilis illius) nihil ergo desideratur ad hoc ut actus ipsius sit formaliter malus & peccaminosus.

Siquis non erubesceret asserere, eum qui 981 probabiliter cognoscit actum suum esse malum, sed probabiliter existimat non esse malum, invincibiliter ignorare malitiam ipsius, hæc ratione esset convincendus, quod utique ibi esse nequeat invincibilis ignorantia malitiae, ubi ne quidem est ignorantia. Ibi verò malitiae ignorantia non est, ubi probabilis est cognitio illius, tametsi nec certa, nec probabilior. Ignorantia namque cognitionem quamcumque excludit, etiam minus probabilem. Neque enim ab ignorantia excusare se potest, qui proximo damnum intulit temporale, ex eo quod non cognoverit illud ex actu suo certo vel probabiliter, sed solum minus probabiliter secuturum. Uti nec ille qui sumpsit poculum, existimans probabiliter non esse veneno infectum, pretendere potest ex ignorantia invincibili venenum sumpsisse, si cognoverit probabiliter veneno infectum esse. Nec filius allegare, quod ex ignorantia invincibili patrem occiderit, si telum emisit in dimum, in quo patrem suum latentem esse à duobus testibus fide dignis didicerit, licet leporem ibi esse, non patrem, ex testimonio quatuor aliorum testium, fide etiam dignorum, probabiliter credidisset. Alias innocens judicari posset: cum innocens habendus sit, qui ex ignorantia invincibili patrem occidit. Atqui non innocens, sed exquisito supplicio dignus iudicio omnium æstimatur talis filius. Igitur omnium iudicio patrem ex ignorantia invincibili non occidit, sed prorsus vincibili culpabilique.

Si dicas ita esse, quia filius ille veritatem 982

certò cognoscere potuit clamando, vel ad dumum propius accedendo, ad finem videndi; an in dumo pater lateret, an lepus; nec telum emittere debuit, nisi adhibita diligentia illa, sed vel eam adhibere debuit, vel à telo emittendo abstinere, ob probabile periculum occidendi patrem, tamen inde cariturus commo-
modo capiendi leporem. Benè, optimè. At pariter dicendum, ubi est probabile periculum violandæ legis divinæ, adhibendam ab homine omnem diligentiam, ut certò intelligat, an actione suâ violanda non sit lex divina. Et si hoc certò cognoscere nequeat, sed minus probabiliter dumtaxat, abstinendum ab actione illa, ad devitandum periculum illud, tamen cariturus sit commo-
modo aliquo, vel emolumento temporali. Neque enim minus sollicitè cavenda est ab homine offensa Dei, seu violatio legis ipsius, quam damnium corporale, vel mors patris, vel etiam mors propria. Cum violatio divinæ legis super omnia alia mala cavenda sit; sicut Deus super omnia est diligendus. Per consequens homini non magis danda est licentia faciendi actum cum probabili periculo violandi legem Dei, dum eam probabiliter existimat non violandam, & ad certam circa hoc notitiam pervenire non potest; quam filio dari possit licentia emittendi jaculum, cum probabili periculo occidendi patrem, dum eum probabiliter existimaret non occidendum, si fingeretur casus, quo ad certam circa hoc veritatis cognitionem pervenire non posset. Nec ignorantia uno casu magis invincibilis, vel peccatum solum materiale magis dici posset, quam altero.

983 Quòd enim uno casu damnium inferatur patri, altero damnium nullum inferatur Deo; nihil refert ad ignorantiam invincibilem, nec ad peccatum solum materiale. Quia quemadmodum actus non dicitur ignoratus, vel non ignoratus, quia damnosus, sed quia cognitus, vel non cognitus; sic non dicitur invincibiliter vel non invincibiliter ignoratus, quia damnosus; sed quia vel cognosci potuit & debuit, vel quia non potuit, nec debuit. Deinde sive actus meus inferat, sive non inferat damnium, non est formaliter malus, sive peccatum formale, nisi quatenus difformis est legi Dei. Damnium namque non est peccatum, nisi quatenus lege prohibetur; nec filius v. g. abstinere tenetur ab emissionem jaculi propter periculum inferendi damnium patri, nisi quatenus inferre damnium patri, vel exponere se periculo damnium inferendi, lex divina & naturalis prohibet. At patiter prohibet exponere se probabili periculo violandæ legis divinæ.

984 Sapienter proinde Charlasius c. 21. observat, quòd ad rationem peccati, damnium, & reliqua omnia, materialiter tantum se habent; contrarietas ad legem, formaliter ex parte objecti. Peccatum quippe vel dicitur formale ex parte principii, quod oportet esse voluntarium & liberum, ut peccatum forma-

liter imputetur; vel ex parte objecti, dum scilicet objectum circa quod peccatur, est contra legem Dei. Et hoc sensu sumitur à S. Thoma 1. 2. q. 71. a. 6. dum Augustinianam explicat definitionem peccati: *Augustinus in definitione peccati posuit duo, unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dicit, dictum, vel factum, vel concupitum; aliud autem quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dicit, CONTRA LEGEM ÆTERNAM.* Itaque sive actus meus damnium illaturus sit, sive non, ad rationem formalem peccati sufficit contrarietas ipsius ad legem, ut à probabili periculo violandæ legis abstinere debeam, nisi æquale, vel majus periculum ex altera immineat parte.

Atque hinc eruitur sexta ratio assertæ Regulæ: quia in materia Sacramentorum, justitiæ, &c. ubi periculum est damni proximi, non est licitum sequi viam incertam, etsi probabilior, de damno non secuturo, relicta certâ, dum suppetit. Ergo nec in aliis materiis, ubi solum agitur de periculo violandæ legis Dei, licitum est sequi viam incertam, etsi probabilior, de lege Dei non violanda, relicta certâ, dum suppetit. Antecedens conceditur ab Adversariis, saltem majori ex parte, deduciturque ex damnatione hujus propositionis ab Innocentio XI. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, &c.* Si enim propositio ista falsa sit, meritoque damnata: ergo in Sacramentis conferendis, &c. licet nulla id vetet lex positiva, nec conventio, nec periculum gravis damni incurrendi, est illicitum sequi opinionem probabilem, immò & probabilior, de valore, vel de damno non secuturo (opinio namque probabilis indefinitè expressa, etiam probabilior, complectitur) relicta tutiore, etsi minus probabili. Consequentia probatur, quia si in materia justitiæ, Sacramentorum, &c. ubi de valore agitur, vel de damno proximi, non licet sequi opinionem probabilior, non liberam à probabili periculo nullitatis Sacramenti, vel damni proximi, sed sequenda sit ab eo periculo tuta. Ergo & in materiis, ubi solum est periculum faciendi contra legem Dei. Neque enim aliam ob rationem in materia justitiæ, Sacramentorum, &c. sequi nos oportet partem tutior, sive liberam à periculo, etiam minus probabili, nullitatis Sacramenti, vel damni, nisi quia cavere nos oportet periculum, etiam minus probabile, faciendi contra legem Dei: cum hâc ratione sublatâ, sublato (inquam) periculo, etiam minus probabili, faciendi contra legem Dei, in materia justitiæ & Sacramentorum, sequi nos non oporteret partem tutior, dum minus probabilis est. Atqui per se manifestum est, quòd ratio illa locum habeat in omni materia, ubi solum est periculum, etiam minus

probabile faciendi contra legem Dei. Igitur in omni materia, ubi periculum est, etiam minus probabile, faciendi contra legem Dei (etiam si nullum sit periculum damni, vel nullitatis Sacramenti) periculum illud est cavendum. Et qui non cavet, formaliter peccat, non materialiter dumtaxat; sicut qui non cavet periculum minus probabile damni, vel nullitatis Sacramenti. Cum aequè voluntariè faciat contra legem Dei. Quemadmodum enim periculum faciendi Sacramentum irritum, vel inferendi damnum, eo ipso formale est, quo voluntarium; & eo ipso voluntarium, quo probabiliter cognitum. Atqui formaliter peccat, qui voluntariè se exponit formali periculo, licet minus probabili, peccati.

986 Septima ratio: dum Probabiliorista asserunt, non peccare eum, qui sequitur opinionem probabilioris de licito; vel opinionem probabilioris accipiunt pro ea quam ipse operans probabilioris iudicat; vel quam alii communius iudicant talem; vel quam ipse & alii? Nihil horum asseri potest. Non primum, quia aliàs sua cuique opinio in praxi licita foret: cum sua cuique opinio probabilior sit, & talis prudenter iudicetur, dum prudenter iudicatur vera. Istud verò asseri non posse, satis constat ex omnibus autoritatibus, & rationibus allatis contra licitum usum opinionis cujuscunque probabilis; quarum nulla est quæ aliquibus probabilior, & vera non videatur, & prudenter opinione ipsorum talis iudicetur. Non etiam secundum, quia inde consequens foret, licet à nobis fieri posse, quod ipsimet iudicemus legi Dei contrarium, dummodò cognosceremus ab aliis communius aliter iudicari. Non denique tertium: aliàs quælibet opinio, saltem communior, licetè practicati posset; ab iis omnibus, quorum opinio est. Cujus oppositum constat, tum ex omnibus argumentis hæcenus deductis. Tum ex tot opinionibus ab Innocentio XI. proscriptis, quarum plurimæ, ante suam condemnationem, uti communes docebantur, veræque & in praxi tute existimabantur; reverà tamen in praxi erant perniciosæ & scandalosæ, nec proinde in praxi licitæ, ne iis quidem, qui eas pro veris habebant. Quod enim ante suam condemnationem in praxi fuerint perniciosæ ac scandalosæ, manifestum est ex hoc quòd Pontifex per Decretum suum tales non fecerit; sed tales declaraverit, quales reverà erant.

987 Octava ratio: si usus opinionis probabilioris de licito securum redderet agentem secundum illam, tamen si reverà contra legem æternam; in tanta multitudine opinionum probabiliorum, quas humana solertia & subtilitas excogitavit, valde ampliaretur & dilaretur via salutis, quam suprema Veritas Deus valde ætèrnè esse definivit, prout in simili argumentatur S. Bonaventura in 2. dist. 41. a. 1. q. 3.

in corp. Atqui (ut bene Sinnichius in Vindic. Decal. c. 8. §. 2. h. 4.) *tam non potest humana solertia ad semitam calæ adicere digitum unum latitudinis, quam non potest ad staturam hominis adicere cubitum unum longitudinis*, Matth. 6. *Etenim qui vita hominis constituit terminos qui præteriri non poterunt*, Job. 14. *ipse constituit via calæ terminos qui contrahi non poterunt, nec ampliari. Lex ergo divina est regula justitiæ infallibilis, non nostra argutosa opinio*, etiam probabilior, quam nostram opinionem appellamus (ait rursus Bonaventura l. 2. de profectu Relig. c. 41.) quia opinio quæcumque, etiam probabilior & probabilissima, obnoxia est errori ac falsitati. In materia verò morum necessaria, *siquid fuerit erratum, vita omnis evertitur*, ait Lactantius l. 3. c. 7. quia scilicet à regula infallibili justitiæ receditur, & opinione falsà homo decipitur. Non inveniet ergo vitam, sed mortem, eodem Lactantio c. 13. proclamante: *In æternum stultitiæ pœna subeunda est, si... opinio falsa deceperit*. Cui concinere videtur Augustinus l. de catechis. rudib. c. 25. *Cum videris multos, non solum hæc (legi divinæ contraria) facere, sed etiam tamquam probabilius licita defendere atque suadere, tene te ad legem Dei, & non sequaris prævaricatores ejus. Non enim secundum illorum sensum (seu argutosam opinionem, ut Bonaventura loquitur) sed secundum illius veritatem iudicaberis*. Unde nec secundum humanam opinionem, licetè vitam probabilioris, imò probabilissimam, iudicatus est S. Severinus, sed secundum divinæ legis veritatem: utpote quem speciosissima, quæ unquam excogitari poterit, probabilitas non excusavit, ne acerbissimas Purgatorii flammæ, pro non servato debito in horis dicendis tempore, diù experiretur, uti testatur Petrus Damiani Cardinalis doctissimus, sanctissimusque, opusc. 34. c. 5.

CAPUT LXXXIII.

Regula decima-quarta: nulla opinio falsa, legi naturalis contraria, ipsius in praxi sequacem ex toto excusat à peccato contra legem, tamen si excuset à peccato contra conscientiam, dum post debitum examen apparet ipsi ad eam vera, ut opposita non videatur probabilis.

Esse doctrinam expressam S. Thomæ §. 3. 988 demonstrabitur; sed, verò 4. ostendetur esse S. Raymundi & S. Antonini, præcipuorumque Theologorum antiquorum; nec dubium est esse omnium, qui docent nullam ignorantiam à peccato contra legem naturalem totaliter excusare agentem contra illam, nominatim S. Facultatis Theologicæ Lovaniensis in articulis Innocentio XI. præsentatis (quorum doctrina, post districtum biennii examen, ab omni censura semel iterumque iudicata est immunis) Sinnichii in Vindicis Decalogicis c. 8. & 9. Sanbovii (Doctore Sorbonici) to. 2. tit. de probabilit. casu 194. Comitoli è Soc. Jesu in respons. moral. l. 5. per plura capita.